

L'art gòtic al Baix Maresme (segles XIII al XVI)

Art i promoció artística en una zona perifèrica del comtat de Barcelona

Joaquim Graupera Graupera

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Joaquim Graupera Graupera

Tesi Doctoral

**L'art gòtic al Baix Maresme
(segles XIII al XVI)**

**Art i promoció artística
en una zona perifèrica
del comtat de Barcelona**

**Dirigida per la Dra. Francesca Español i Bertran
Programa "*Història, teoria i crítica de les arts*"
Bienni 2002-2004**

Mataró, 2011

Departament
d'Història de l'Art

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

Capítol 8

LES CONFRARIES COM A PROMOTORS.

El gòtic epigonal de finals del s.XVI a principis del s.XVII.

A la segona meitat del segle XVI, per influència del Concili de Trento,¹⁴⁰⁴ agafarà un nou impuls la fundació de confraries amb l'objectiu de millorar la religiositat de la població i vincular-los a l'església i així combatre les diverses reformes protestants. Algunes d'aquestes confraries van adoptar un caràcter devocional però d'altres van aparèixer lligades a diversos oficis.

Al llarg del s.XVI i principis del s.XVII aquestes confraries actuaran com a promotors de la construcció de capelles laterals i aniran ampliant els edificis parroquials. Una de les confraries amb més devoció va ser la del Roser creada amb la finalitat per difondre l'oració del Rosari. A Mataró la tenim documentada l'any 1575 i a Vilassar, ja la tenim establerta el 1584. Aquesta confraria es va instituir després de la Batalla de Lepant com a puntal de la lluita antiherètica.¹⁴⁰⁵ Les altres confraries serien d'oficis, com la de Sant Abdó i Senén que aplegava als propietaris agrícoles; la de Sant Elm que reunia els mercaders i mariners; Sant Marc i Santa Llúcia que acollia els sastres, sabaters, matalassers, calceters i corders; la de Sant Antoni i Sant Eloi pels traginers i calderers; la de Sant Pere dels pescadors; la de Sant Joan amb els assaonadors, boters, fusters i mestres de cases; l'Àngel Custodi dels vidriers; Santa Anna dels bracers i la de Santa Magdalena dels metal·lúrgics.¹⁴⁰⁶ L'edifici gòtic de Sant Genís de Vilassar, construït originalment entre el 1511 i el 1519 d'una sola nau, va ser

¹⁴⁰⁴.- Per entendre la influència del Concili de Trento en les construccions parroquials consultar MÀRIA, 1994, MÀRIA, 2002.

¹⁴⁰⁵.- MÀRIA, 2002, p.48.

¹⁴⁰⁶.- GIMÉNEZ, 2001, p.343-359; REIXACH, 2006, p.91-92.

ampliat amb l'obertura de dues capelles al mur de migdia, l'una dedicada a Sant Elm i l'altra dedicada a Sant Jaume. A Argentona l'església parroquial es va anar ampliant al llarg del s.XVI amb la obertura de capelles laterals en etapes successives; el 1575 es va obrir la capella del Sant Crist a un costat; el 1584 es va fer la capella de sant Joan Baptista ¹⁴⁰⁷ i la última capella obrida va ser la dels sants Abdon i Senén.

8.1.- L'ampliació de Santa Maria de Mataró (1561-1619)

A la segona meitat del s.XVI, malgrat que l'obra del temple ja estava acabada, s'inicia una segona fase de la construcció de l'església gòtica amb l'engrandiment del temple mitjançant l'obertura de capelles laterals entre els contraforts. Sabem que el temple gòtic, en el seu moment inicial, tenia entre els contraforts una sèrie de capelles laterals de poca fondària.¹⁴⁰⁸ A més, algunes d'aquestes capelles no tenien, després de la consagració del temple, advocació definida. El 8 de gener de 1558, en una visita pastoral s'esmenten solament els altars de Sant Esteve, Santa Maria i Sant Antoni Abat, del sepulcre i Santa Cecília i el de Sant Sebastià.¹⁴⁰⁹ Però amb l'aparició de noves confraries va augmentar la necessitat de dotar de noves advocacions les capelles buides de la parròquia i ampliar-les amb més fondària. La primera referència de l'obertura d'una capella la tenim el 18 de maig de 1561 quan el consell de la vila acordà "...edificar una capella dins l'església parroquial sots invocació de Sant Abdon y sant Nent y que es fes de diners del ciri dels pagesos.". ¹⁴¹⁰ A la visita pastoral del 9 de maig del 1574, a més de les capelles descrites abans s'esmenten les advocacions de Sant Joan Baptista, Sant Àngel Custodi i Sant Telm. També s'especifica que el sepulcre de la Mare de Déu es tragués d'aquest altar i es posés a sota el campanar. ¹⁴¹¹

El 5 de gener de 1578 es signa el contracte entre els administradors del bací de Sant Pere i el mestre de cases Nicolau Ferrer, resident a sant Andreu de Llavaneres per la realització de la capella de sant Pere.¹⁴¹² Aquesta obertura devia propiciar el projecte d'obrir sistemàticament les parets laterals de l'església i construir-hi diverses capelles entre els contraforts, ja que a partir d'aquest moment tenim documentades més obres en aquest sentit. El 2 de març de 1579 es va demanar llicència per obrir les parets del temple per fer-hi 7 capelles fondes: la del Roser; la del Sepulcre; la de sant Joan Baptista; la de sant Pere; la de sant Marc; la d'Abdon i Senen.¹⁴¹³ També el 21 de juliol de 1580, el reverend Bartomeu Ballester, capellà de santa Maria, va obtenir autorització per a construir una capella dedicada a la Concepció, sant Bartomeu i sant Agustí i una altra a santa Cecília i obrir una sepultura en una d'elles.¹⁴¹⁴

¹⁴⁰⁷.- ADB: *Registrum Gratiarum 1582-85.*, fol.111; ADB: *Visites pastorals*, vol.53 full.288.. AHCB: *Mas: Notes històriques...*; CLAVELL, 1990, p.134.

¹⁴⁰⁸.- Avui dia encara hi ha evidències a la capella de Sant Antoni Abad (actual del Sant Crist i la primera capella entrant a l'esquerra), també hi ha testimonis a la capella de sant Joan, en el tram abans de l'engrandiment. En aquesta es veu encara la volta apuntada gòtica.

¹⁴⁰⁹.- ADB: *Visites pastorals*, vol.43, fol.125 bis. FERRER CLARIANA, 1968 a, p.58-59.

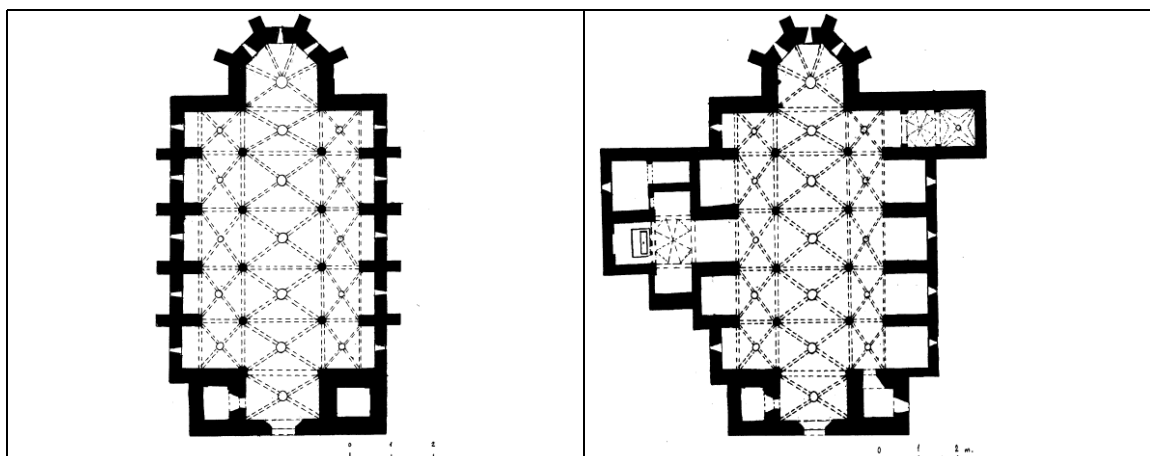
¹⁴¹⁰.- AMM: *Acords de la vila*, 18 de maig de 1561. FERRER CLARIANA, 1968 a, p.59.

¹⁴¹¹.- ADB: *Visites pastorals*, vol.44, p.23-25. FERRER CLARIANA, 1968 a, p.59. Veure doc. 44

¹⁴¹².- ACA-ANM; núm.136. COLOMER, 1988. Veure doc.50

¹⁴¹³.- ADB: *Reg. grat (1575-83)*, fol.43.

¹⁴¹⁴.- ADB: *Reg. grat (1378-83)*, fol.125. FERRER, 1968 a, p.59-60.

Planta de l'estructura gòtica i de l'ampliació del s.XVI de la parròquia de Santa Maria de Mataró
[Dibuix: J.Graupera]

L'última capella amb l'estètica gòtica va consistir en l'ampliació de la capella de Sant Joan Baptista, el 1619, encarregada al mestre d'obres Jeroni Bordes. Aquesta capella, acabada el 1625, és l'única conservada actualment amb volta de creueria i amb clau de volta decorada amb el relleu de Sant Joan.¹⁴¹⁵ També dins d'aquesta etapa, l'any 1546, es va procedir a la fortificació de l'església segons la traça de l'enginyer Benedito de Ràvena, que encara es conserva en el *Llibre del Consell* de l'Ajuntament. El 1561, mancava encara una part important d'aquesta intervenció, la qual es va adjudicar al mestre de cases Antoni Guanyabens. Segons Josep Maria Colomer, aquest l'havia de realitzar, en el termini de dos mesos *"En la part de tramuntana, havia de pujar una paret i fer-hi una tronera amb quatre ballesteres. En la part de sol ixent, de ponent i donant al mar, també havia de pujar onze pams i construir troneres amb sis ballestes, tot això al nivell de la teulada de l'església"*.¹⁴¹⁶

L'última descripció que tenim del temple gòtic abans de la reforma barroca apareix en el *"Memorial del rector Folquer"* redactat entre el 1631 i el 1638, temps que va exercir de rector a la parròquia. En el memorial descriu: *"L'església parroquial és consagrada, té tres nauades, i en ella se vehuen algunes pedres de marbre en l'església, torre del campanar, plaça i en la sufragànea ab lletreros de Romans (...). La parroquial té 14 capelles i 18 altars en que es diu missa..."*¹⁴¹⁷

La reforma barroca que dotarà a l'edifici de l'aspecte actual i acaba amb l'edifici gòtic, es va començar a partir del 21 d'abril del 1675, data en la qual es col·loca la primera pedra. En una primera etapa de les obres es va seguir el projecte de Fra Josep de la Concepció que ja havia intervingut amb anterioritat en els anys 1668 i 1672 per engrandir la capella del Sagrament. Aquesta fase es va limitar a enderrocar l'altar major i fer un creuer amb dos capelles i una nova testera amb una gran cúpula en el transsepte. Aquest projecte no devia agradar, ja que el 1685, es va aprovar un nou projecte realitzat per l'arquitecte milanès Erculi Turelli.¹⁴¹⁸ Aquestes obres, a banda de fer una nova capçalera sense cúpules, van afectar l'aterrament de la nau central de l'església gòtica, però es van respectar les parets laterals i les capelles gòtiques que encara avui es conserven. L'església va adoptar una nau única coberta amb volta de canó.

¹⁴¹⁵.- FERRER, 1968 a, p.66-69.

¹⁴¹⁶.- COLOMER, 1969, p.104-109.

¹⁴¹⁷.- MEMORIAL..., 1983.

¹⁴¹⁸.- FERRER, 1971, p.53-58

A banda de la documentació escrita conservada, hi ha alguns elements gràfics que ens permeten observar l'aspecte de l'església gòtica. La planta més antiga conservada de l'església gòtica es troba en el projecte de fortificació de l'església realitzat l'any 1549 per l'enginyer Benedito de Setara.¹⁴¹⁹ D'uns segles més tard, s'ha conservat un plànol de principis del s.XVII.¹⁴²⁰ En ell es pot observar l'estructura de 3 naus amb volta de creueria. L'aspecte de la façana gòtica emmarcada per l'ampliació barroca es pot veure també en dos dibuixos. En primer lloc, en una vista general de Mataró des de ponent realitzat l'any 1779 i en segon lloc, en el gravat de M. Planella realitzat el 1861, previ a la construcció de la nova façana del s.XIX.¹⁴²¹

8.2.- L'ampliació de Sant Julià d'Argentona (1575-1604)

El primitiu edifici gòtic era de nau única i absis heptagonal amb creuer i una capella adossada sota el campanar. La nau tenia tres crugies cobertes amb volta de creueria. Aquesta primitiva església gòtica es va anar ampliant al llarg del s.XVI amb la obertura de capelles laterals en etapes successives. El 20 d'abril de 1575 per fer la capella del Sant Crist a un costat de l'església parroquial. Posteriorment, el 16 de gener de 1584 el bisbe Joan Cabanyes va donar llicència per fer la capella de sant Joan Baptista¹⁴²² la qual es va construir el 1593 sufragada per la família Cabanyes amb un cost de 100 ducats.¹⁴²³ La última capella obrada va ser la dels sants Abdon i Senen. El 25 de gener de 1605 es va signar el contracte per edificar aquesta capella lateral pel mestre de cases d'Argentona Joan Roger. Va ser encarregada pels obrers de la vila pel preu de 90 lliures i es va construir a ponent de sant Llorenç (sant Llorenç i el Roser serien les edificades originalment amb el temple). En el lloc d'aquesta capella hi havia el portal Xic que es va haver d'enretirar "*...llevant-ne lo dit portal xich, tornant assentar dit portal a la paret sota del cor i junt a dita capella*". També s'especifica que la capella s'havia de fer "*...conforme l'altra capella de Sant Llorens*". L'espai entre les dues capelles s'havia de fer "*...fent y fabricant un pilar vuytat y un arc dobleu entre les dues capelles*".¹⁴²⁴ En la visita pastoral del 20 de desembre de 1608 la capella consta que encara s'estava construint i les obres s'havien endarrerit : "*...Item per quan ses trobada la pedra apunt pera fer capella de sant Abdón y Senen y los fonaments fets per lobra daquella ya mols anys yestà daquela manera, per tan manam a dits obrers que dins dos mesos fassan posar avant dita obra, atès que yhà alguns diners per fer aquella exhortant els obrers y jurats que en cas falte alguna cosa per donar compliment en dita obra, vullgam afavorir dels diners de la vila y que torni la trona en lo pilar qui és entre la Capella de St, Joan y de Nta. Sra. ont estava antigament.*"¹⁴²⁵ Aquesta ampliació li va donar l'aspecte de nau única amb dues capelles laterals separada amb dos arcs formers sobre pilars a banda i banda.¹⁴²⁶

¹⁴¹⁹.- ACA-ANM: Consell 1540-46 (primers folis). Publicat a COLOMER, 1969, lam.V.

¹⁴²⁰.- Plànol del Servei Geogràfic de l'Exèrcit. Madrid. Publicat en facsímil pel Patronat Municipal de Cultura. Mataró, 1998.

¹⁴²¹.- Exposats tots dos al Museu Municipal de Mataró (Sala de síntesi).

¹⁴²².- ADB: *Registrum Gratiarum 1582-85.*, fol.111; ADB: *Visites pastorals*, vol.53 full.288.. AHCB: Mas: *Notes històriques...*; CLAVELL, 1990, p.134.

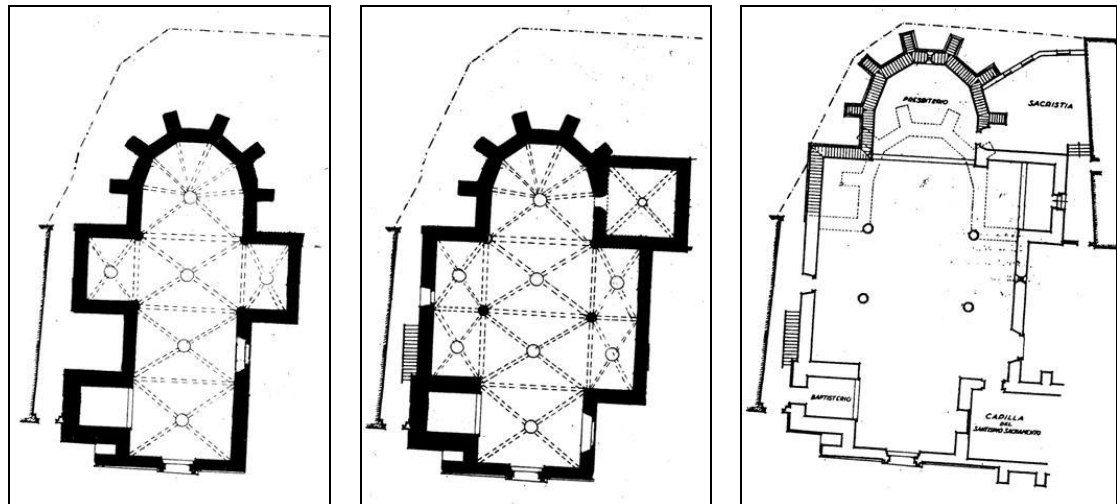
¹⁴²³.- CLAVELL 1990, p.164.

¹⁴²⁴.- SUBIÑÀ, 2002 a, p.76.

¹⁴²⁵.- ADB: *Visites pastorals*, vol. 64, fols218. CLAVELL, 1990, p.135.

¹⁴²⁶.- Aquest temple va ser afectat pels fets de la guerra civil (1936-39) i en la reforma posterior efectuada entre el 1949 i el 1958 es va donar l'aspecte actual amb una crugia més. CLAVELL, 1990, p.115. Veure doc.53 i doc 57.

Les reformes també es van completar durant el s.XVI amb la construcció d'una sagristia i un comunidor. L'1 de novembre de 1578 es va donar llicència per fer la sagristia ¹⁴²⁷ i el 25 de setembre de 1583 es va signar el contracte per la seva construcció juntament amb el comunidor. Aquest tindrà forma de torre i amidarà 12.80 mts d'alçada per 5'10 mts. de costat. Les obres van ser encarregades a Joan Salvador mestre de cases de Mataró, pel preu de 145 lliures. ¹⁴²⁸ El comunidor o conjurador, paraula derivada del verb *comunir*, fa referència, en aquest cas, a la petita habitació superior de la torre amb finestres als quatre vents que servia antigament per conjurar les tempestes i els mals esperits. ¹⁴²⁹ Aquestes obres es van acabar a principis del 1589. ¹⁴³⁰

Església gòtica de Sant Julià d'Argentona i ampliació de finals del s.XVI
[Dibuixos: J.Graupera]

Ampliació d'una nova crugia en el s.XX
[Font: Clavell, 1990]

Sabem també, que va caldre refer el campanar gòtic original segons consta en el contracte signat entre el mestre de cases Bertran Felip de Barcelona i el vicari de la parròquia Bartomeu Morera el 6 de maig de 1559. El motiu de la reforma del campanar era que *"...teneint bonas campanas y aquelles no's puguen tocar sinó a batalles, y aço per defecte del campanar no star bé."* ¹⁴³¹. En el contracte, a banda d'altres detalls, també s'especifica que tant en els finestrals de les campanes, en les voltes de l'interior, així com en la decoració de la part superior amb merlets, ha de prendre com a model el campanar de Cardedeu. El campanar d'Argentona es troba situat adossat al mur nord de l'església prop de la façana de l'edifici. A l'interior de la planta baixa acull una capella amb la funció de baptisteri. La torre és de planta quadrada i està construïda amb carreus de granit i es compon de tres cossos separats un de l'altre per una motllura senzilla seguint tot el voltant: el de baix és totalment llis. S'hi pot observar des de la plaça el canvi de la tipologia de carreus de la fabrica anterior i de l'esmentada reparació a l'alçada de la teulada de l'església. El cos central presenta dos finestrals apuntats a llevant i ponent, i un de sol als laterals

¹⁴²⁷.- ADB: *Reg. Grat. 1582-85.*, fol.96. AHCB: Mas: Notes històriques...

¹⁴²⁸.- GRAUPERA, 2005 a.

¹⁴²⁹.- CLAVELL, 1990.

¹⁴³⁰.- APSJA.: *Llibre d'actes del paborde d'Argentona Mossèn Jaume Riera.* (destruït el 1936). Publicat a CARRERAS, 1891, p.74-75.

¹⁴³¹.- AHPB: Miquel Benet Gilabert, llig.4, protocol anys 1557-1559 (6 maig 1559). Publicat a MADURELL,1970, doc 40, p. 172-174.

restants. La part més alta és decorada amb 4 gàrgoles als cantons amb forma d'àligues. L'acabament de la torre es troba ornamentada amb 4 merlets per cara. La planta té 5'75 m. per banda i l'alçaria dels tres cossos relacionats és de 14'50, 5'90 i 2'90 m. respectivament. L'alçada total del campanar és de 23'30 m. L'accés al campanar es realitza per una escala interior de la torre.¹⁴³²

8.3.- L'ampliació de Sant Pere de Premià (1558-1588)

A la segona meitat del s.XVI, l'església parroquial de Premià s'havia quedat petita. El primer de novembre de 1558 el Vicari General, va donar llicència als obrers de la parròquia per allargar l'església, tirant certa paret a terra y que entrant es posi la sagrada eucaristia a l'armari on hi han els vasos sagrats.¹⁴³³ La reforma va consistir en la construcció d'una capella a la part baixa del campanar. Per fer això es va substituir la volta de canó per una coberta amb una volta de creueria i es va procedir a l'obertura d'un pas cap a la nau i cap el creuer.

Unes segones reformes es van realitzar entre el 1581 i 1582. En aquest cas, el 9 de maig de 1581 es va donar ordres per reparar la fàbrica de l'església.¹⁴³⁴ Segons el testimoni que ha quedat d'un permòdol podem deduir que l'accés al campanar va quedar inutilitzat i es devia construir una escala de fusta provisional per accedir al campanar des del primer pis. Les obres van consistir en construir un cor elevat sobre l'entrada i un nou accés d'obra al campanar des d'aquest. A la inscripció de la llinda del campanar hi figura la data d'acabament de les obres del cor " HIS XPS ANY 1582".

La tercera fase de les reformes es va iniciar l'any 1588, segons tenim documentat a partir d'una època per la compra de pedra de Montjuïc a favor del mestre de cases Antoni Mateu pel valor de 10 lliures i 1 sou, de les 150 lliures que tenia contractades.¹⁴³⁵ També en una visita pastoral efectuada aquell mateix any, el visitador va descriure que "*la dita sglésia parrochial se és crescuda a la part de ponent ahont és lo fossar y en lo spay que s'és pres oper a créixer dicta sglésia era lo fossar de les cases del mas Partellà y del mas Cisa de Munt... atès y majorment que dit fossar és xich y donat lloch per a fossar a dits Partellà Y Cisa desà en dit cementiri seria engendrar qüestió*".¹⁴³⁶ Les obres van anar dirigides a acabar el campanar segons testa el llibre de l'obra de la parròquia. Sembla que el campanar estava inacabat des del s.XIV i els jurats van nomenar procuradors per col·lectar diners per dita obra.¹⁴³⁷ Del 12 d'abril de 1613, s'ha conservat una època de 70 lliures a favor del mestre de cases de Mataró Joan Salvador i autoritzada per Salvador Manent i Miquel Cisa, jurats de Premià pels treballs en l'obra del pinacle del Campanar.¹⁴³⁸ L'estil del campanar serà semblant als de Sant Julià d'Argentona, Sant Sadurní de Collsavadell (Llinars) i Santa Maria de Cardedeu.¹⁴³⁹

¹⁴³² .- GRAUPERA, 2001 (3). Veure doc. 38.

¹⁴³³ .- ADB: *Reg.Grat*, 1583-91, fol.4.

¹⁴³⁴ .- ADB: *Visita pastoral* vol.41, fol.245. MÀRIA, 1994, vol. II p. 368.

¹⁴³⁵ .- APSPP *Llibre de l'obra* 1542-90.

¹⁴³⁶ .- OLIVER, 2003, p.99.

¹⁴³⁷ .- APSPP: *Manual 1607-28*, fol.29. AHCB: Mas: Notes històriques...

¹⁴³⁸ .- APSPP: *Manual 1607-28*, fol.42. AHCB: Mas: Notes històriques...

¹⁴³⁹ .- GRAUPERA, 2001c; GRAUPERA, 2001d.

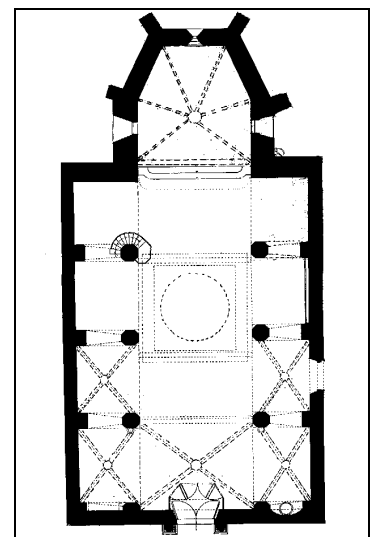
Ampliacions de Sant Pere de Premià Capella lateral i cor alt.
[Fotografies: J.Graupera]

8.4.- La segona ampliació d'Alella encara en estil gòtic (1610-1613)

El 6 de novembre del 1610 va aprovar el comú d'Alella dedicar una sèrie de partides per l'engrandiment de l'obra de l'església. El 8 de novembre van crear un censal de 500 lliures per tal efecte. El capità del sacramental era Francesc Roure i els jurats Miquel Comalada i Joan Sanyol, i els obrers Salvador Lleopart i Francesc Monner. "*... foren del parer de que per obrar la Iglesia se prenguesin 5 centes lliures a for de censal y no es pagade pensió fins fosen lluidas y en dit consell hi hagué preens que digueren no se prenguesen 500 sino que se salvàs lo tall y rendes de la comunitat y de aquí es cobrés la iglesia y com eren 4 sols, no prevalgué...*"¹⁴⁴⁰

L'acte de col·locació de primera pedra es va realitzar el 13 d'abril de 1611, dia de Santa Madrona presidit pel rector Francesc Talavera ¹⁴⁴¹. Per perpetuar el record de l'acte es va fer un vot de poble per celebrar aquesta festivitat i a més van dedicar una de les capelles a aquesta santa. En la façana hi ha una inscripció en el frontó que posa "Parròquia de Sant Feliu de Alella. Any del S(eny)or MDCXI". Les obres les va fer el mestre d'obres Antic Pons. L'any 1613 es va convenir de fer una volta de creuaria de pedra de Montjuïc no consignada al primer contracte. L'obra va tenir un cost de 1750 lliures.¹⁴⁴² L' 1 de novembre de 1613 es va contractar a Salvador Julià, fuster de la vila de Mataró l'obra de fusteria pel preu de 80 lliures, però la feina la va realitzar Gabriel Coll ¹⁴⁴³.

Aquesta ampliació del temple va consistir en l'engrandiment de l'edifici amb la construcció de quatre capelles, un nou tram de la nau amb el cor i una nova façana. És important remarcar en aquesta fase l'hibridisme entre les formes

Planta de la parròquia de Sant Feliu d'Alella amb les ampliacions de.s .XVII
[Plànol: AMA]

¹⁴⁴⁰ .- APSFA: *Manual O,N,2*, p.27. Transcrit a GALERA-ARTÉS, 1975, p.31-33 . En mans del Notari Joan Fita de Barcelona.

¹⁴⁴¹ .- APSFA: *Manual O,N,2*, p.35.

¹⁴⁴² .- APSFA: *Manual O,N,2*, p.60.

¹⁴⁴³ .- APSFA: *Manual d'actes de 1440- 1666*, p.27.

retardatàries gòtiques i les noves formes de tipus renaixentista. Pel que fa a les primeres, es centren bàsicament en la utilització del sistema de coberta de volta de creueria, amb nerviacions motllurades i claus de volta. El segon tipus d'ornamentació es centrarà bàsicament en la decoració de les mènsules amb motius vegetals de fulles recargolades de tipus renaixentista i l'ornamentació de la nova portada " *a la romana*" seguint l'esquema de frontispici clàssic.

L'allargament del tram de la nau es va realitzar com hem dit emprant una volta de creueria amb nerviacions i una clau de volta amb la representació del salvador amb actitud de beneir. En aquest tram s'hi va situar un cor a mitja alçada també sustentat també amb volta de creueria amb una clau de volta que representa la Puríssima. Malgrat que aquest tram encara s'utilitza l'estètica gòtica, com hem apuntat abans, les mènsules d'arrencada de les nerviacions estaran decorades amb fulles recargolades i símbols heràldics de la parròquia dins un estil que tipus renaixentista.

Les quatre capelles que es van construir en aquests nou tram també seguiran l'estètica gòtica amb volta de creueria. La que segueix la nau en la banda de l'evangeli, estarà sota l'advocació de santa Madrona i en la clau de volta s'hi representarà aquesta santa. La segona amb una clau de volta on s'hi representa el perfil de la muntanya de Montserrat amb una serra en el cim, no va tenir advocació definida.

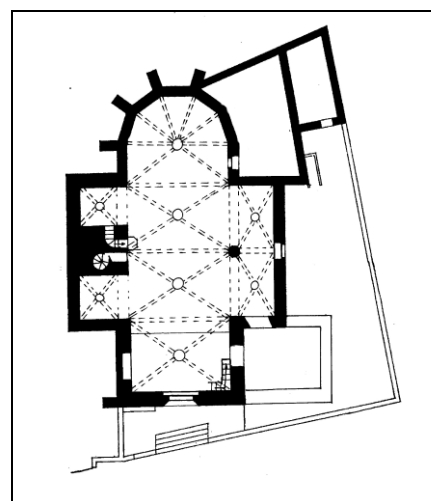
Les capelles del cantó de l'Epístola, la primera va esdevenir el nou portal lateral al ser traslladada l'antiga porta gòtica. En aquest tram, la clau de volta hi havia la representació de Sant Bartomeu. La capella següent es va utilitzar coma baptisteri i amb l'altar de Sant Francesc. La clau de volta s'hi va representar l'*Ecce Homo*, actualment desapareguda.

En el centre de la volta de canó romànica es va construir un cimbori renaixentista i alhora es va reforçar la nau amb arcs torals de tipus gòtic amb pedra granítica. També es va aprofitar per sobre elevar la teulada i va provocar que la teulada romànica primitiva quedés amagada a l'interior, encara visitable avui dia. La portada principal "*a la romana*" te un coronament amb un frontó triangular amb una inscripció que data el final de les obres " P[ar]R[o]Q[ua] DE S[ant] FELIV DE ALELLA, ANY DEL S[eny]OR MDCXI". La resta de la façana sols conté una rosassa i un portal-retaule renaixentista amb una imatge de sant Feliu.

8.5.- L'ampliació de Sant Genís de Vilassar (1611-1620)

L'edifici gòtic de sant Genís de Vilassar, construït originalment entre el 1511 i el 1519 d'una sola nau, va ser ampliat amb l'obertura de dues capelles al mur de migdia, l'una dedicada a sant Elm i l'altra dedicada a Sant Jaume. Posteriorment s'hi va afegir la capella dels Sants Màrtirs (1627-1632). Les dues capelles laterals tenien els sants esmentats representats, a banda dels retaules, a les claus de volta, que són les úniques parts conservades de la mateixa.

En el cas de Vilassar de Dalt hi ha el testimoni de la creació d'una confraria de sant Jaume que agrupava els estrangers o forasters que vivien a la parròquia de Sant Genís de Vilassar. Aquesta confraria documentada des principis del s.XVI, tenia molt poca importància degut al poc nombre d'estrangers del poble. Per aquest motiu el

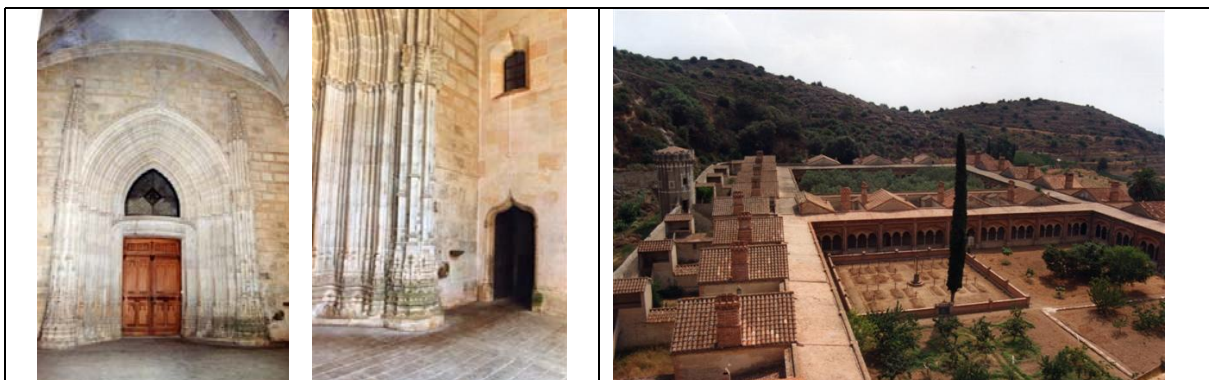
Planta de la parròquia de Sant Genís de Vilassar amb les ampliacions del s. XVII
[Plànol: J.Graupera]

rector els va obligar a renunciar a l'administració de la confraria i aquesta va ser unida a la dels pescadors i menestrals ¹⁴⁴⁴. Donat l'augment de la població forana, l'any 1604 van tornar a separar-se de la confraria dels menestrals i pescadors.

La capella que ens ocupa, la dedicada a sant Jaume, va ser edificada a la banda de llevant de la nau afegida i va ser promoguda per la descrita confraria dels estrangers o forasters. Coneixem que un cop obrada la capella, l'any 1611 es va contractar la realització del retaule entre los administradors de Sant Jaume o dels francesos i el fuster Salvador Julià de Mataró per fer l'esmentat retaule i la imatge del sant "*de bulto*" pel preu de 48 lliures. ¹⁴⁴⁵ La clau de volta, representa al sant de peu dret vestit amb una túnica cordada amb un cinturó amb un lleuger *contraposto*. El sant, amb el rostre barbat, porta un capell de peregrí decorat amb la petxina característica i amb la ma esquerra sosté un llibre i amb dreta el bordó. La clau de volta resta perfilada al voltant amb un cordonat i s'hi veuen restes de pintura vermella al fons. Els estilemes de la clau de volta concorden clarament amb la documentació i evidencia que va ser obrada a principis del s.XVII quan es va construir l'esmentada capella. L'altre capella annexa estava sota l'advocació de Sant Elm dels mariners.

8.6.- L'ampliació i reformes a Montalegre (1625- 1636)

Les reformes gòtiques en el monestir de Santa Maria de Montealegre van consistir en la construcció de la portada principal de l'església. Segons Pladevall les obres es van iniciar el 1625, ¹⁴⁴⁶ però el 27 de setembre de 1634, Fra Lluís Vera com a prior, ecònom i procurador general del monestir va signar amb el mestre de cases de Barcelona Pere Mateu l'acabament total de la porta. ¹⁴⁴⁷ En el contracte es compromet a acabar l'obra en pedra de Montjuïc segons la forma en que estava començada, amb els seus filets, pinacles, cintres, florons i demés elements ornamentals. Al mig de la porta s'hi havia de deixar una fornícula per col·locar la imatge de Sant Bru. També s'havia de col·locar el paviment de l'entrada de l'església des del cor de frares fins la portada obrada amb pedra de Montjuïc. El mestre Mateu havia de pagar les despeses de la pedra pel seu compte i el transport de la mateixa des de l'esmentada pedrera. Tenia un any per acabar l'obra des de l'octubre i tindria una

Portada i detall de la Cartoixa de Montealegre i perspectiva del segon claustre medieval en primer terme i l'ampliació del s.XVII al fons.

[Fotografia: J.Graupera]

¹⁴⁴⁴ .- SAMON, 1997, p.29.

¹⁴⁴⁵ .- APSTGV: *Manual (1605-11)*, fol.144.

¹⁴⁴⁶ .- PLADEVALL-CATALÀ ROCA, 1968, p. 124.

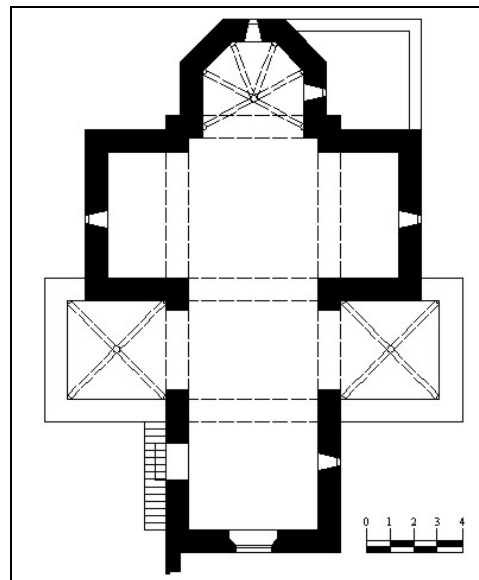
¹⁴⁴⁷ .- AHPN.- Rafael Riera, lligall 17. Llibre de negocis del monestir de Montalegre (1628-1634, lligall 23, man. Concord. Anys 1621-37, fol. 408. MADURELL, 1972, p. 235.

multa de cent lliures per cada mes que es retardés. En el contracte es valora que els treballs seran remunerats amb unes 600 lliures i també especifica els terminis de pagament. Mentre durés l'obra el mestre viuria a càrrec del convent. La porta és una porta amb arc apuntat amb una gran quantitat d'arquivoltes i brancals. L'imposta es troba lleugerament arquejada marcant un arc carpanell amb un vidre en el timpà. La porta es troba també emmarcada per dos pinacles laterals.

A banda de la portada es va construir l'any 1636 un tercer claustre, situat a la part oriental de la cartoixa, amb 11 cel·les més de dimensions (53'70 x 46'50 metres) i estètica semblant a l'anterior del s.XV amb una clara voluntat de no trencar la unitat del conjunt.

8.7.- Capella gòtica a Sant Esteve de Canyamars (1708)

L'any 1708, Vicenç Rogent, propietari dels terrenys on es troba edificada l'església van construir una altra capella lateral, que s'identifica per l'escut heràldic d'aquesta família.¹⁴⁴⁸ A més va fer donació dels terrenys on resta edificada la parròquia i va crear un fons per a subvencionar la doctrina. Les obres també van consistir en obrar un arc former en la capella lateral preexistent per tal de que no alteres el conjunt de l'obra nova dins l'església. La capella es troba coberta amb una volta de creueria amb una creu i les "arma cristi" com a decoració de la clau de volta.

Planta de la parròquia de Sant Esteve de Canyamars (Dosrius) amb les ampliacions de.s .XVII
[Plànol: J.Graupera; O.Linares]

¹⁴⁴⁸ .- ESSLÉSIA, 1994